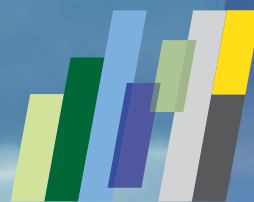

OECD: Hodnocení
stavu a politik
životního prostředí

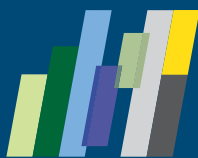

Česká republika

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ZJIŠTĚNÍ

2018

OECD: Hodnocení stavu a politik životního prostředí

CO JE TO EPR ?

Hodnocení stavu a politik životního prostředí (Environmental Performance Reviews, EPR) vypracovaná OECD představují fakticky podloženou analýzu, při které se zjišťuje, jakého pokroku dosáhla daná země, pokud jde o směřování k cílům politiky životního prostředí.

EPR podporuje vzájemné učení, posiluje odpovědnost vlád a přináší cílená doporučení, jež pomáhají jednotlivým zemím zlepšit stav a politiky životního prostředí.

Hodnocení vychází ze široké škály ekonomických a environmentálních údajů. Každý cyklus EPR zahrnuje všechny členské země OECD a vybrané partnerské země.

Veškeré zprávy a další informace jsou k dispozici na internetových stránkách EPR: <http://oe.cd/epr>.

TŘETÍ EPR V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika vstoupila do OECD v roce 1995. Předchozí zprávy o hodnocení stavu a politik životního prostředí (Environmental Performance Reviews) věnované České republice vyšly v roce 1999 a 2005. Tato zpráva hodnotí stav a politiky životního prostředí v České republice od roku 2005. Její vznik provázela konstruktivní a vzájemně přínosný dialog o politikách mezi Českou republikou a zeměmi zastoupenými v pracovní skupině OECD pro hodnocení stavu a politik životního prostředí. OECD je zavázáno dvěma zemím, jež prováděly šetření: Nizozemsku a Švédsku.

EPR přináší 46 doporučení, která pracovní skupina schválila dne 14. února 2018. Jejich cílem je pomoci České republice na její cestě k ekologicky šetrnější ekonomice a při zlepšování správy záležitostí týkajících se životního prostředí a environmentálního řízení. Zvláštní důraz byl kladen na odpady, nakládání s materiály a na oběhové hospodářství, jakož i na udržitelný rozvoj měst.

<http://oe.cd/epr>

„Má-li Česká republika dosáhnout svých dlouhodobých cílů v oblasti klimatu, bude třeba, aby posílila politické odhodlání k přechodu na nízkouhlíkové hospodářství. Hlavní priority by měly být dvě: jednak uvést energetickou politiku do souladu s politikou v oblasti klimatu a s Pařížskou dohodou, jednak upravit zdanění energie tak, aby vedlo ke smysluplné ceně za uhlík.“

Angel Gurría,
Generální tajemník OECD

ÚVOD

Česká republika je malá, velmi otevřená ekonomika, která v posledním desetiletí zaznamenala vyšší růst, než byl průměrný růst zemí OECD. Zemi se podařilo dosáhnout pokroku při oddělování environmentálních tlaků od hospodářské činnosti a při zlepšování environmentální infrastruktury. Česká ekonomika však i nadále patří mezi energeticky a uhlíkově nejnáročnější země OECD a populace ČR je vystavena vysokým úrovním znečištění ovzduší. Má-li se dosáhnout dalšího pokroku v oblasti udržitelného rozvoje, je zapotřebí silnější politické odhodlání k přechodu na nízkouhlíkové hospodářství, k zajištění souladu mezi environmentální a energetickou politikou a ke stanovování cen uhlíku.

PŘÍLEŽITOSTI

- Obnovená strategie pro udržitelný rozvoj
- Financování z EU pro dopravní a environmentální infrastrukturu
- Návrh uhlíkové daně, o níž se uvažuje již mnoho let
- Připravovaný zákon, který by měl zlepšit nakládání s odpady a materiály
- Zlepšení systémů městské veřejné dopravy.

VÝZVY

- Energeticky a uhlíkově náročné hospodářství
- Vysoké znečištění ovzduší
- Nedostatečná silniční a železniční infrastruktura
- Vysoký počet kontaminovaných lokalit
- Systém zpracování odpadů, který využívá především skládkování
- Zvýšená suburbanizace a územní fragmentace.

ČESKÁ REPUBLIKA 2016

Počet obyvatel

10,6 milionu

HDP na obyvatele

(dle současné parity kupní síly)

34 700 USD

(průměr OECD: 41 900)

Rozloha

77 000 km²

Hustota zalidnění

134,5 obyvatel na km²

(průměr OECD: 35,4)

Měna

česká koruna (CZK)

V roce 2016: 1 USD = 24,44 CZK

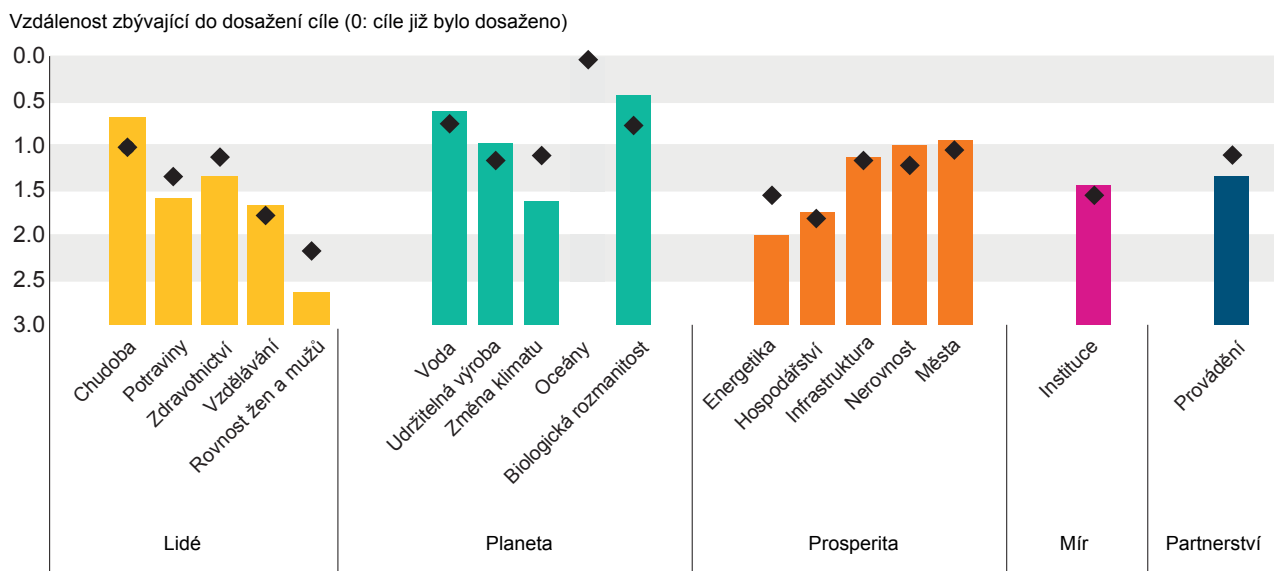
Politika, stav a vývoj životního prostředí | **Klíčové trendy**

Česká republika je země střední a východní Evropy střední velikosti s poměrně omezenými přírodními zdroji. Vede si dobře, pokud jde o cíle udržitelného rozvoje týkající se chudoby, vody a biologické rozmanitosti (obr. 1). Avšak skutečnost, že česká ekonomika klade důraz na uhlí, intenzivní průmyslovou a zemědělskou činnost a rozvoj silniční infrastruktury, umocňuje environmentální problémy.

ZMĚNA KLIMATU A ENERGETIKA

- Intenzita emisí skleníkových plynů a využití energie v české ekonomice od roku 2000 klesaly rychleji než průměrné hodnoty za všechny země OECD. Přesto jde i nadále o jednu z energeticky a uhlíkově nejnáročnějších ekonomik OECD (obr. 2).
- Česká republika dosáhla v letech 2008–2012 většího snížení emisí skleníkových plynů oproti roku 1990, než k jakému se zavázala podle Kjótského protokolu: závazek činil 8 % a skutečný pokles emisí 30 % (obr. 3). Zdá se, že Česká republika je na dobré cestě ke splnění svých cílů pro rok 2020, má-li však dosáhnout dlouhodobých cílů v oblasti klimatu, bude muset vyvinout větší úsilí při snižování emisí ze silniční dopravy.
- Energii z uhlých elektráren postupně ve skladbě zdrojů energie nahrazuje energie z elektráren jaderných. Výrazně se zvýšil i podíl obnovitelných zdrojů energie, prozatím však zůstává na úrovni pod průměrem OECD. Státní energetickou koncepci z roku 2015 je třeba aktualizovat, aby byla v souladu s Politikou ochrany klimatu z roku 2017 a aby splňovala cíl snížení emisí do roku 2050 o 80 %.

Obr. 1. Česká republika dosahuje při plnění cílů udržitelného rozvoje nevyrovnaných výsledků

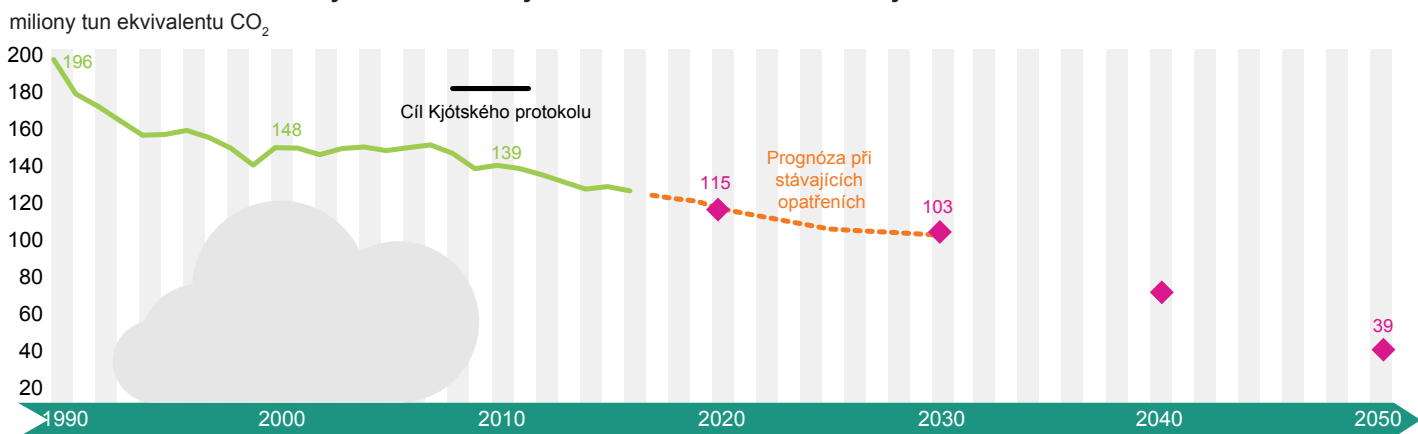
Poznámka: Tento graf znázorňuje, jaký pokrok musí Česká republika učinit, má-li splnit cíle udržitelného rozvoje. Jednotlivé sloupce vyjadřují výsledky ČR a body vyjadřují průměr OECD. Zdroj: OECD (2017), „Measuring distance to the SDG targets: An assessment of where OECD countries stand“ [„Kolik zbývá do dosažení cílů udržitelného rozvoje: jak si stojí země OECD“].

Obr. 2. Česká republika nadále patří k uhlíkově nejnáročnějším ekonomikám OECD, – kg emisí CO₂ na 1000 USD HDP v roce 2010 v přepočtu dle PPP, 2015, vybrané země OECD

Poznámka: Emise CO₂ pouze z využití energie; bez mezinárodních námořních a leteckých zásobníků; odvětvový přístup. Hrubý domácí produkt v cenách roku 2010, v přepočtu podle parity kupní síly. Zdroj: IEA (2017), IEA CO₂ Emissions from Fuel Combustion Statistics [Statistické údaje IEA o emisích CO₂ ze spalování paliv] (databáze).

Obr. 3. Dosažení střednědobých a dlouhodobých cílů v oblasti klimatu bude vyžadovat další úsilí

Poznámka: Celkové množství emisí skleníkových plynů, bez využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví.

Zdroj: OECD (2017), „Air and climate: Greenhouse gas emissions by source“ [Ovzduší a klima: Emise skleníkových plynů podle zdrojů], OECD Environment Statistics [Statistické údaje OECD o životním prostředí] (databáze); MŽP (2017), Politika ochrany klimatu.

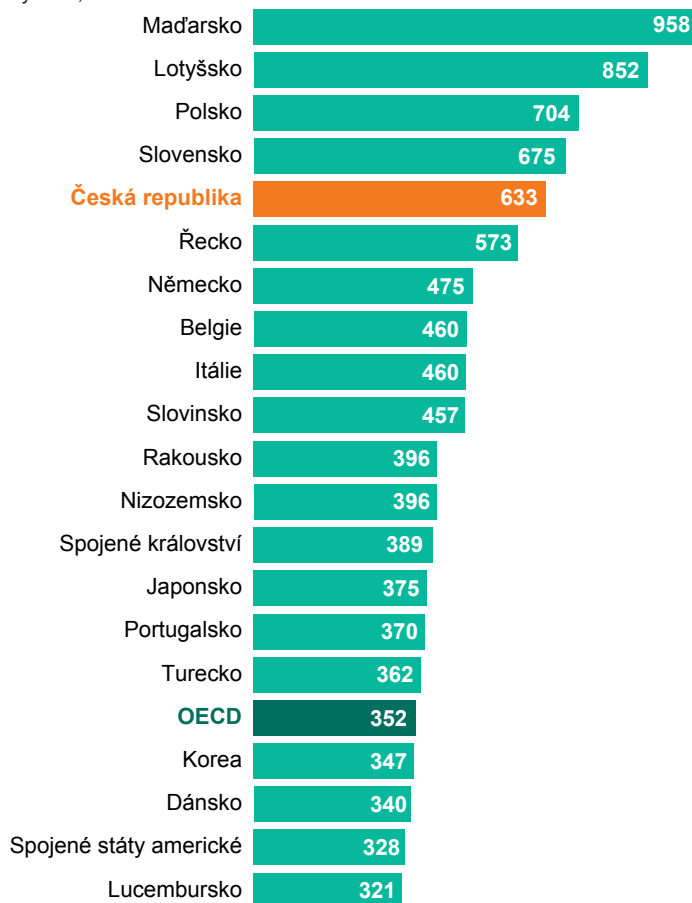
KVALITA OVZDUŠÍ

- Míra úmrtnosti v důsledku znečištění vnějšího ovzduší je ve srovnání s průměrem OECD téměř dvojnásobná (obr. 4). Odhaduje se, že náklady s tím spojené odpovídaly v roce 2016 hodnotě 6 % HDP.
- Koncentrace PM₁₀, PM_{2,5}, benzo[a]pyrenu a ozonu opakovaně překračovaly mezní hodnoty EU. Hlavní zdroje znečištění ovzduší představuje silniční doprava a spalování fosilních paliv při vytápění obytných budov. Kromě toho je Moravskoslezský kraj postižen znečišťováním z průmyslových zdrojů a přeshraničním znečišťováním ovzduší na polské hranici.

PŘÍRODNÍ ZDROJE

- Chráněná území v roce 2016 zaujímala 22 % území země, tedy více, než kolik stanoví aičijský cíl pro rok 2020 (17 %). Nicméně podíl území, na něž se vztahuje nejvyšší úroveň ochrany přírody, je nízký a síť Natura 2000 EU je třeba dobudovat.
- Přestože přírodní zdroje jsou omezené, nedostatek vody zůstává díky podprůměrným a klesajícím odběrům vody nízký. Očekává se, že změna klimatu častěji povede k povodním a suchu.
- V roce 2015 patřila Česká republika se svými 12 % k zemím, které měly v rámci OECD nejvyšší podíl půdy obdělávané v režimu ekologického zemědělství.
- Intenzivní zemědělská činnost zůstává jedním z hlavních zdrojů znečištění vody a jednou z hlavních příčin přeměny přírodních stanovišť a úbytku biologické rozmanitosti. Spotřeba dusíkatých hnojiv na hektar zemědělské půdy prudce vzrostla. Zvýšila se i míra používání pesticidů, přestože v roce 2012 začala klesat.

Obr. 4. Česká republika patří k zemím s nejvyšší mírou úmrtnosti v důsledku znečištění ovzduší, počet předčasných úmrtí způsobených tuhými znečišťujícími látkami a ozonem na milion obyvatel, 2016

Poznámka: Údaje byly aktualizovány po uzavření publikace.

Zdroj: OECD (2018), „Air quality and health“ [Kvalita ovzduší a zdraví], OECD Environment Statistics [Statistické údaje OECD o životním prostředí] (databáze).

Další kroky | změna klimatu, kvalita ovzduší, vodní hospodářství a řízení biologické rozmanitosti

- Posilovat politické rozhodnutí k přechodu na nízkouhlíkové hospodářství a sladit Státní energetickou koncepci s cíli Pařížské dohody.
- Snížit místní znečištění ovzduší v souladu s normami pro ochranu lidského zdraví.
- Provést národní adaptační strategii a dokončit místní strategie v Praze, Brně a Plzni jako pilotní strategie pro další města.
- Řešit difúzní znečištění ze zemědělství omezováním používání hnojiv a pesticidů.

Správa záležitostí týkajících se životního prostředí a environmentální řízení

Přistoupení k Evropské unii v roce 2004 pomohlo posílit agendu v oblasti životního prostředí, avšak orgány na státní ani na nižších úrovních nejsou v environmentální politice proaktivní. Vysoká míra územní fragmentace snižuje účinnost poskytování ekosystémových služeb. Účast veřejnosti na rozhodování o otázkách životního prostředí a přístup k informacím se zlepšily, ale v oblastech, jako je režim odpovědnosti nebo přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, je nutné stávající postupy modernizovat.

VÍCEÚROVŇOVÉ ŘÍZENÍ

- Rada vlády pro udržitelný rozvoj, které předsedá premiér, přispěla k zapojení všech zúčastněných stran do vypracování strategie České republiky z roku 2017 na období do roku 2030.
- České obce jsou v OECD nejmenší. To vede k roztržitosti správy a oslabuje to účinnost poskytování ekosystémových služeb. MŽP zajišťuje orgánům na nižší úrovni dohled, jsou však zapotřebí prováděcí pokyny.

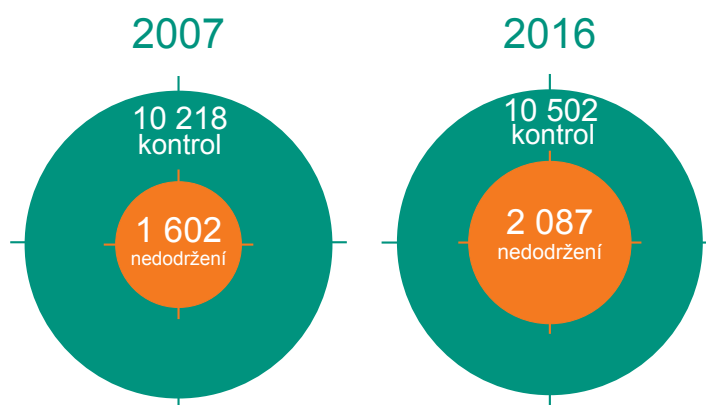
POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A VYDÁVÁNÍ ENVIRONMENTÁLNÍCH POVOLENÍ

- Česká republika zavedla hodnocení dopadů regulace a rozšířila využití strategického posouzení vlivů na životní prostředí u plánů a programů. Analýza nákladů a přínosů a následné hodnocení politik nepatří k běžně používaným postupům.
- Využití posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) bylo posíleno. Alternativy jiné než úplné upuštění od realizace projektu se však zvažují jen vzácně.
- U činností s vysokým rizikem pro životní prostředí byla zavedena povolení založená na integrované prevenci a omezování znečištění; podmínky těchto povolení jsou založeny na nejlepších dostupných technikách.

DODRŽOVÁNÍ PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- Kontroly vycházejí z přístupu založeného na posouzení rizik (obr. 5). Míra nedodržení právních předpisů je však ve srovnání s průměrem OECD vysoká.
- Režim odpovědnosti není přísný; je založený na principu zavinění. To znamená, že znečišťovatelé, kteří dodrží podmínky environmentálních povolení, jsou osvobozeni od úhrady nákladů na nápravná opatření. Subjekty, jejichž činnost může způsobit významné škody, musí uzavřít pojistku pokrývající náklady na nápravu případných škod.
- Ačkoliv bylo dosaženo pokroku při mapování a nápravě škod, mnohé kontaminované lokality i nadále představují nebezpečí pro životní prostředí a lidské zdraví.

Obr. 5. Kontroly se lépe zaměřují na riziková zařízení

Poznámka: Zahrnuta jsou pouze zařízení mimo IPPC.
Zdroj: Údaje poskytnuté členskou zemí.

DEMOKRACIE

- Bylo dosaženo pokroku při zlepšování veřejného přístupu k informacím o životním prostředí a účasti na rozhodování. Nedávná novela stavebního zákona by mohla omezit účast veřejnosti na povolovacích postupech u projektů, které nejsou předmětem EIA.
- Občané a nevládní organizace mohou požádat příslušný orgán, aby přijal příslušná opatření nebo uložil nápravná opatření. Měli by mít právo zahájit soudní řízení, jestliže některý orgán v reakci na nedodržení předpisů nepřijme příslušná opatření.

Další kroky | správa

- Posílit spolupráci českých obcí při poskytování ekosystémových služeb.
- Zajistit v rámci EIA systematické zohledňování i jiných než „nulových“ alternativ.
- Používat analýzu nákladů a přínosů k posouzení environmentálních politik a rozšířit uplatňování následného hodnocení.
- Zajistit, aby znečišťovatelé platili za škody na životním prostředí, a to i v situaci, kdy dodržují podmínky environmentálních povolení.
- Rozšířit pro občany a organizace přístup ke spravedlnosti v záležitostech životního prostředí.

Případové studie

OSVĚDČENÉ POSTUPY VE VZDĚLÁVÁNÍ

v České republice je přibližně 100 center pro vzdělávání v oblasti životního prostředí, která ročně poskytnou více než 500 programů a aktivně zapojí 12 000 dětí. Tyto programy seznamují účastníky především s nejčastějšími druhy přírodních stanovišť a rostlinných a živočišných druhů, s problematikou ekologie, nakládání s odpady, využívání energie a ekologického zemědělství. Nabízí se i programy určené pro učitele, rodiny a odborníky.

MĚSTO LITOMĚŘICE JE PRŮKOPNÍKEM, POKUD JDE O PODPORU ČISTÉ ENERGIE

Město Litoměřice se snaží do roku 2030 dosáhnout nízkých emisí uhlíku a energetické soběstačnosti. Od roku 2012 město Litoměřice díky projektům energetické účinnosti ušetřilo 830 000 eur a tyto úspory investuje prostřednictvím Fondu úspor energie do řešení pro úsporu energie. Města Litoměřice, Chrudim a Kopřivnice a městská část Brno-Nový Lískovec založily v roce 2014 sdružení energetických manažerů měst a obcí.

PRAHA SE PŘIZPŮSOBUJE ZMĚNÁM KLIMATU

Ničivé povodně v roce 2002 způsobily v Praze škody na infrastruktuře, obytných budovách a životním prostředí ve výši 1 miliardy eur. Změna klimatu zvyšuje pravděpodobnost podobných událostí i v budoucnu. Město zavedlo opatření protipovodňové ochrany, především prvky šedé infrastruktury, jako jsou povodňové bariéry podél řeky Vltavy. Odhaduje se, že i kdyby za dobu předpokládané životnosti opatření, která je přibližně 80 let, přišla jen jedna padesátiletá voda, přínosy protipovodňového systému by byly vyšší než náklady. V roce 2018 město přijalo adaptační strategii.

PRAHA MÁ ZAVEDENÝ SYSTÉM INTEGROVANÉ DOPRAVY

Praha má zavedený systém integrované dopravy (metro, tramvaje, autobusy, vlaky, přívozy a lanová dráha), který pokrývá celé město a jednu třetinu Středočeského kraje. Systém představuje hlavní způsob dopravy obyvatel města. Prioritou je rozšiřování a modernizace systému metra, tramvají a autobusů, integrace jízdného, prodeje jízdenek, tras a koordinace 17 veřejných dopravců působících v metropolitní oblasti. Od roku 1990 do roku 2016 se celková délka pražského metra zvýšila z 39 km na 65 km a délka tramvajové sítě ze 130 km na 143 km. Síť autobusových linek byla prodloužena na 2611 km. Po otevření nového úseku linky A pražského metra v roce 2015 je nyní hlavní pozornost věnována výstavbě čtvrté linky metra. Klíčovým výsledkem investic do městské dopravy je vysoká spokojenost s kvalitou pražské veřejné dopravy.

ČESKÁ REPUBLIKA JE VÝCHODOEVROPSKÝM LÍDREM V OBLASTI ROZŠÍŘENÉ ODPOVĚDNOSTI VÝROBCE ZA BALENÍ

Česká republika v roce 2000 jako první země východní Evropy přijala rozšířenou odpovědnost výrobců za obaly. Systém EKO-KOM je plně rozvinutý a jeho součástí je dobře fungující zálohový systém nakládání s obalovými odpady z domácností. Systému nakládání s odpady se účastní více než 20 000 společností, které představují 80 % českého obalového trhu, a současně 6000 obcí, které představují 99 % obyvatelstva. V roce 2016 bylo opětovně použito a recyklováno 800 000 tun obalového odpadu. Celková míra recyklace dosáhla 77 %.

ZATÍMCO MÍSTNÍ AGENDU 21 (MA21)

Zatímco místní Agendu 21 (MA21) – dobrovolný nástroj pro udržitelný rozvoj na místní úrovni – přijalo do roku 2006 jen 40 obcí, do roku 2017 ji přijalo již 180 obcí. MA21 přispěla k lepšímu environmentálnímu povědomí občanů a hospodářských subjektů. Iniciativy MA21 finančně podporuje MŽP, které také každoročně uděluje příslušná ocenění. Výbor pro udržitelné municipality Rady vlády pro udržitelný rozvoj vytvořil metodické nástroje pro hodnocení iniciativ MA21. Prozatím byly posouzeny čtyři obce s nejlepšími výsledky: Chrudim, Litoměřice, Jihlava a Kopřivnice.

Zelený růst

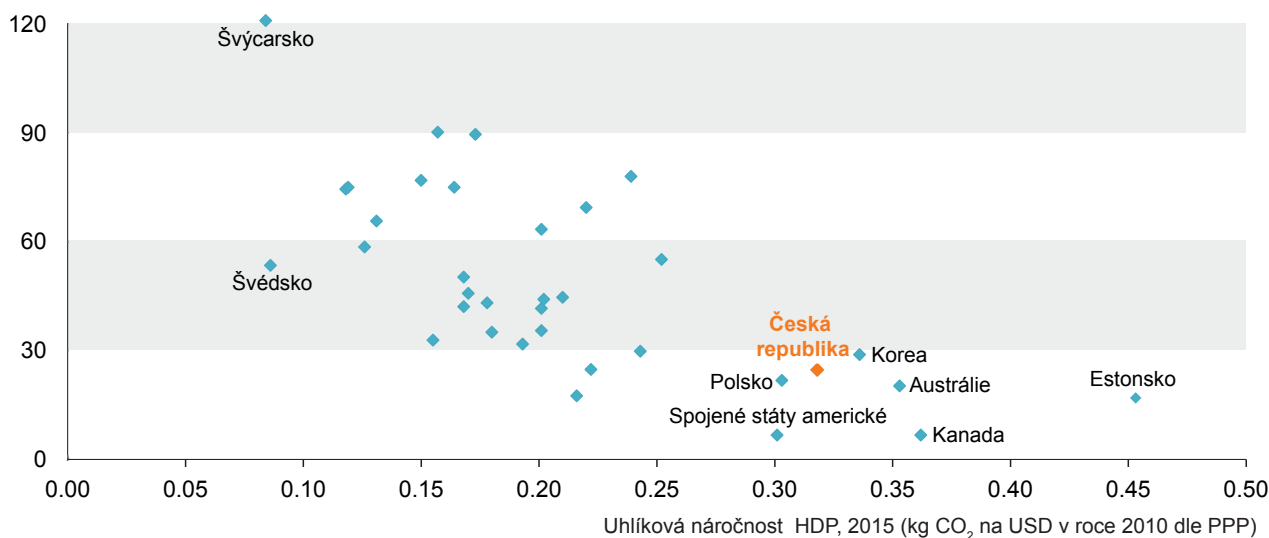
Podstatný vliv na růst české ekonomiky mělo otevření trhu a příliv zahraničních investic ve spojení s konkurenceschopnou průmyslovou základnou. Politika soudržnosti EU napomohla ke zlepšení dopravní a environmentální infrastruktury. Je však třeba dále investovat do nízkouhlíkových technologií. Fiskální situace ČR je dobrá, problém pro veřejné finance ale mohou představovat budoucí výdaje na důchody. Pokrok směrem k zelenému růstu bude vyžadovat nákladově efektivnější environmentální politiky a lepší využívání finančních prostředků EU.

STANOVENÍ CENY UHLÍKU

- Výnosy z daní souvisejících s životním prostředím v letech 2011–2015 mírně poklesly (z 2,9 % na 2,6 % HDP), zůstávají však nad průměrem OECD, který činí 1,6 %. Převážnou část těchto výnosů představují daně z paliv pro silniční vozidla.
- V roce 2008 byly zavedeny daně vztahující se na zemní plyn, tuhá paliva a elektřinu. Daňové sazby však byly stanoveny na relativně nízké úrovni a nebyla zajištěna jejich úprava o inflaci. Několik daňových osvobození a slev zkracuje signál v podobě ceny uhlíku při využívání různých paliv a energie a oslabuje pobídky k úsporám energie nebo k přechodu na čistší paliva. (Viz obr. 6). Vláda zvažuje zavedení uhlíkové daně již mnoho let. Klíčová opatření představuje Politika ochrany klimatu z roku 2017 a Národní program snižování emisí ČR z roku 2015.
- Většina emisí CO₂ pochází z výroby elektřiny a z průmyslu. Cena emisí se v těchto odvětvích určuje především prostřednictvím systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS). Ceny za povolení však jsou příliš nízké na to, aby motivovaly k investicím do nízkouhlíkových technologií. Většině energeticky náročných zařízení se povolenky přidělují zdarma. To oslabuje účinek pobídek pro firmy ke snižování emisí a pro vládu to znamená ušlé příjmy.

Obr. 6. Uhlíková náročnost je vyšší v zemích s nízkými efektivními daňovými sazbami vztahujícími se na uhlík

Průměrná efektivní daňová sazba, 2015 (EUR/t CO₂)

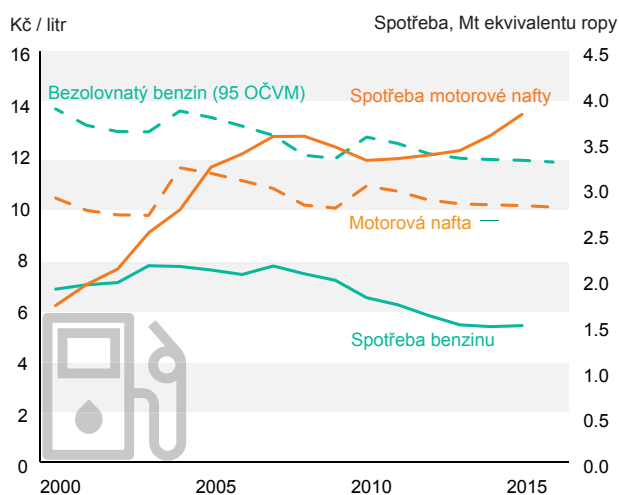

Poznámka: Průměrná efektivní daňová sazba je cena za emise uhlíku vyplývající ze spotřebních daní (daně za spotřebu energie se tak odrážejí v sazbách za jednotku emisí CO₂ z využití energie).
Zdroj: OECD (2018), *Taxing Energy Use 2018* [Zdanění využití energie, 2018]; IEA (2017), *CO₂ Emissions from Fuel Combustion* [Emise CO₂ ze spalování paliv].

- Daňový systém řádně neřeší negativní vliv dopravy. Motorová nafta má navzdory vyšším uhlíkovým emisím a emisím znečišťujících látek (obr. 7) preferenční daňové zacházení. Ojetá vozidla a vozidla způsobující vysokou míru znečištění jsou při registraci zatížena environmentální daní. Emisní kritéria však nepočítala s pozvolným vývojem trhu s automobily a počet registrovaných starých vozidel se setrvale zvyšoval. Pro kamiony a autobusy byl na dálnicích a rychlostních komunikacích zaveden systém poplatků založený na ujeté vzdálenosti. Ukázalo se, že toto opatření účinně snižuje provoz během špičky.

15 let
to je
průměrné stáří
automobilů
v České republice

Obr. 7. Odlišné zdanění různých paliv pro silniční vozidla zvyšuje spotřebu motorové nafty, zdanění paliv pro silniční vozidla a jejich spotřeba, 2000–2016

Poznámka: Spotřební daně v cenách roku 2010.

Zdroj: IEA (2017), IEA Energy Prices and Taxes Statistics [Statistické údaje IEA o cenách a zdanění energie] (databáze); IEA (2017), IEA World Energy Statistics and Balances [Světové statistické údaje IEA o energii a energetické bilanci] (databáze).

ZELENÉ INVESTICE A INOVACE

- Veřejné a soukromé výdaje v oblasti životního prostředí vzrostly z 1,2 % HDP v roce 2005 na 1,5 % HDP v roce 2015; významným faktorem přitom byly veřejné investice do nakládání s odpadními vodami a vyšší soukromé investice do ochrany ovzduší a klimatu. Zvýšení výdajů přispělo k nárůstu podílu obyvatel připojených k veřejným čistírnám odpadních vod na 81 % v roce 2015, což odpovídá průměru OECD.
- Česká republika již dosáhla svých cílů v oblasti energie z obnovitelných zdrojů pro rok 2020, ale zaostává, pokud jde o energetickou účinnost. Úspory energie podporuje řada programů, existuje však prostor pro zlepšení, pokud jde o jejich koordinaci a nákladovou efektivnost, a tyto programy by neměly podporovat další závislost na uhlí. V důsledku změn ve vládních podpůrných opatřeních zároveň ustalo zvyšování kapacity výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů.
- Veřejné výdaje na jaderný výzkum, vývoj a demonstrace v oblasti energetiky se zvýšily a v roce 2015 představovaly více než polovinu výdajů. Od roku 2011 tento posun doprovázejí snižující se rozpočty na energetickou účinnost a obnovitelné zdroje energie.
- Konkurenceschopnosti české ekonomiky nadále stojí v cestě nedostatečná dopravní infrastruktura. V průběhu let 2000–2016 byly investice do dopravy nevyrovnané a většinou byly určeny na silnice. Odhaduje se, že na provoz, údržbu a rozvoj dopravní infrastruktury jsou ročně zapotřebí výdaje ve výši 2,5 % HDP.
- Politika soudržnosti EU je hlavním zdrojem financování environmentální a dopravní infrastruktury. Avšak provádění projektů spolufinancovaných EU se zpozdilo a Česká republika v důsledku nesrovnalostí při zadávání veřejných zakázek a nedostatečné veřejné kontroly o část prostředků přišla.

Další kroky | zelený růst

- Zavést uhlíkovou složku zdanění energetických produktů, která bude odrážet klimatické náklady využití energie mimo EU ETS.
- Zvýšit podíl povolení vydražených v rámci EU ETS a zavést stabilní podpůrný rámec pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie.
- Zpřísnit environmentální kritéria zdanění vozidel ve snaze podpořit obnovu vozového parku, aby směřoval k vyššímu podílu vozidel způsobujících nižší míru znečištění, a rozšířit poplatky založené na ujeté vzdálenosti s cílem omezit znečištění ovzduší a dopravní přetížení.
- Zvýšit účelnost financování zelené infrastruktury z prostředků EU.

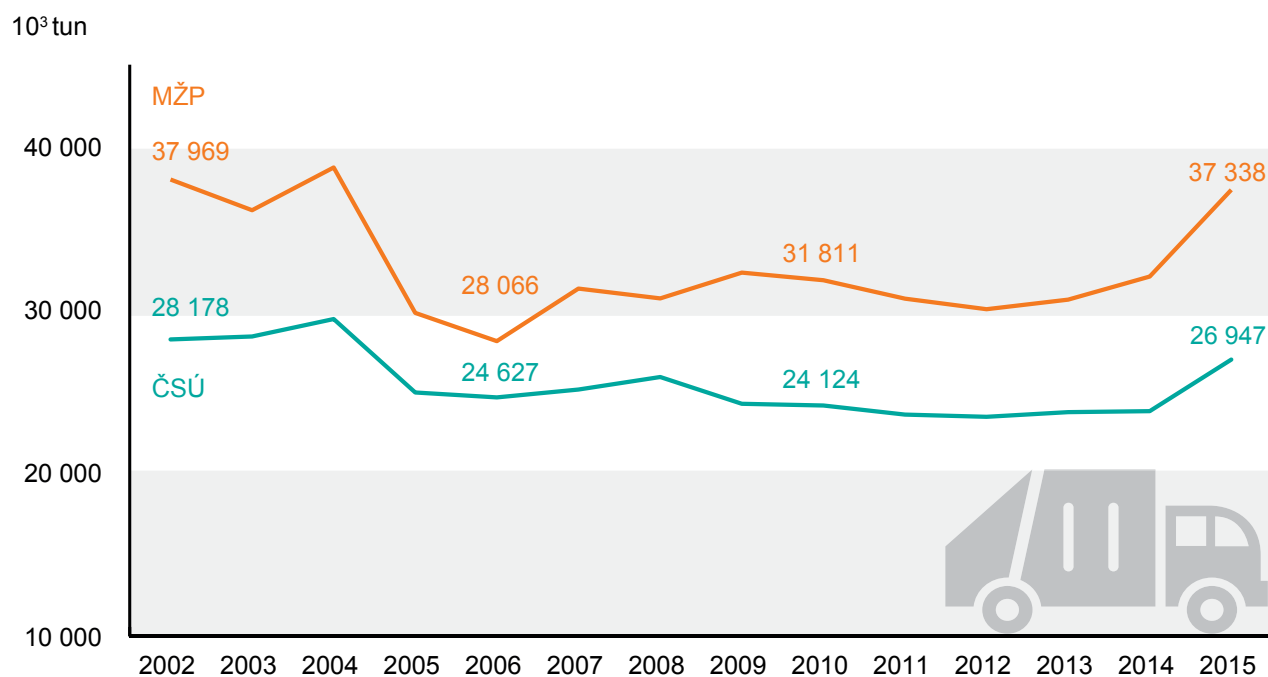
Nakládání s odpady a materiály a oběhové hospodářství

Česká republika je závislá na dovozu mnoha strategických surovin a komodit. Účinné politiky nakládání s odpady a materiály jsou proto velmi důležité. Česká republika má poměrně komplexní politiku a právní rámce, které se dále sladují s právními předpisy EU. Nicméně i přes dosažený pokrok v oblasti využití a recyklace odpadů zůstávají výsledky České republiky, pokud jde o nakládání s odpady, poměrně skromné.

POSKYTOVÁNÍ SPOLEHLIVÝCH INFORMACÍ PRO ÚČELY TVORBY POLITIK

- Dva informační systémy týkající se odpadů – jeden provozovaný Českým statistickým úřadem (ČSÚ) a druhý MŽP – poskytují odlišné údaje (obr. 8). To stojí v cestě plánování, provádění a hodnocení politik. MŽP, ČSÚ a Úřad vlády se dohodly na spolupráci, jejímž cílem je tuto informační základnu konsolidovat.
- Materiálová náročnost české ekonomiky se sice od roku 2000 snížila výrazněji než v mnoha jiných zemích OECD, i nadále je však vzhledem k velkému množství spotřebovaného uhlí a stavebních hmot relativně vysoká. Do statistických údajů o odpadech nejsou promítnuty účty materiálových toků. Proto není snadné porozumět vztahu materiálových toků a odpadových toků.
- K nákladům na služby nakládání s odpady je k dispozici jen minimum informací. Poskytování služeb v jednotlivých obcích by pomohl zlepšit systém referenčního srovnávání nákladů, s nímž se počítá v Plánu odpadového hospodářství ČR z roku 2014.

Obr. 8. Vznik odpadů: dva zdroje údajů, dvojí informace

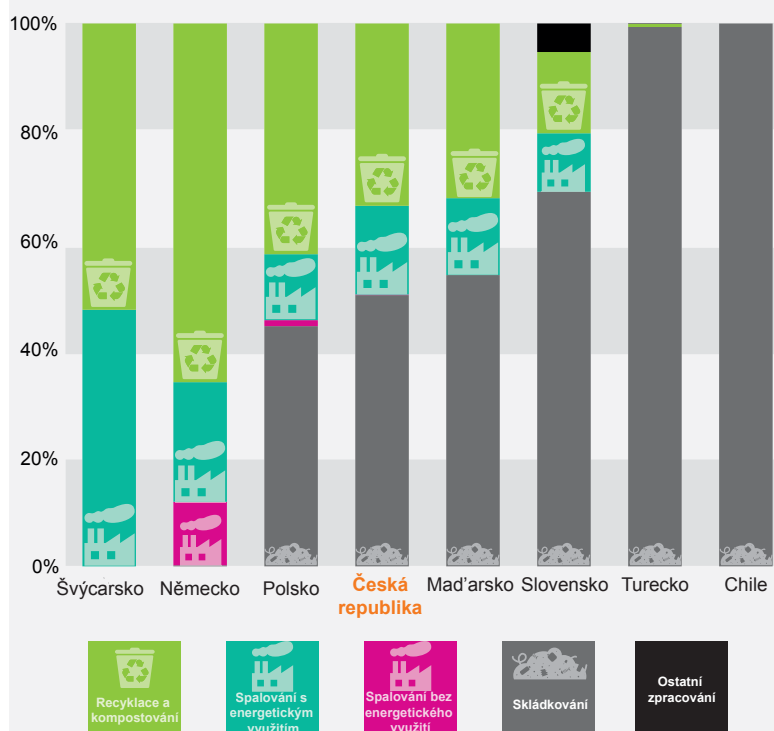
Zdroj: ČSÚ (2016), Generation, recovery and disposal of waste / Produkce, využití a odstranění odpadů; MŽP (2017), Waste Management Plan / Plán odpadového hospodářství ČR.

PODPORA SNIŽOVÁNÍ MNOŽSTVÍ ODPADU A RECYKLACE

- Objem vzniklého komunálního odpadu se zvyšoval přibližně stejným tempem jako konečná soukromá spotřeba. V roce 2016 se jednalo o 337 kg na obyvatele (podle údajů ČSÚ), což je výrazně méně než průměr OECD, který činí 520 kg na obyvatele. Využití odpadů v uplynulém desetiletí výrazně vzrostlo. Avšak i nadále zůstává hlavní metodou nakládání s odpady skládkování, a má-li být do roku 2020 dosaženo cíle EU v oblasti recyklace na úrovni 50 %, je třeba v tomto směru vyvinout větší úsilí (obr. 9).
- Nebude-li přijat nový zákon o odpadech, nebude snadné zavést v roce 2024 zákaz skládkování recyklovatelného, obnovitelného a netříděného smíšeného komunálního odpadu.
- Poplatky za komunální odpad jsou příliš nízké na to, aby motivovaly k omezování produkce odpadů a k recyklaci a aby pokryly náklady na poskytování příslušných služeb. Ceny za svoz smíšeného odpadu z domácností vypočtené podle objemu byly zavedeny pouze v 15 % obcí.
- Skládkování je až šestkrát levnější než spalování s energetickým využitím, což je v rozporu s cílem podporovat recyklaci před energetickým využitím a konečným uložením. Součástí připravovaného nového zákona o odpadech je návrh zvýšení daně za skládkování.
- Dobře fungující systém rozšířené odpovědnosti výrobce řeší problematiku obalového odpadu a již splnil cíle EU. Systém byl rozšířen na vozidla, pneumatiky a baterie po skončení životnosti a na odpadní elektrická a elektronická zařízení (OEEZ). Odpovědnost výrobců za OEEZ však není dostatečně účinná a postrádá transparentnost.
- Počítalo se se zavedením systému obchodování s recyklovanými a recyklovatelnými materiály a výrobky, ale tento systém nebyl uveden do provozu. Povědomí o přínosech předcházení vzniku odpadů a oběhového hospodářství v podnicích se zdá být nízké.

Obr. 9. Hlavní metodou nakládání s odpady zůstává skládkování, nakládání s komunálním odpadem, dle typu zpracování, 2015

Zdroj: OECD (2017), „Municipal waste generation and treatment“ [Vznik komunálního odpadu a nakládání s ním], OECD Environment Statistics [Statistické údaje OECD o životním prostředí] (databáze).

Další kroky | odpad

- Urychlit přijetí nového zákona o odpadech.
- Harmonizovat národní informační systém o nakládání s odpady a oficiální statistiky o odpadech a materiálech.
- Přezkoumat zdanění související s odpady podle hierarchie způsobů nakládání s odpady.
- Zajistit, aby poplatky za komunální odpad pokrývaly veškeré náklady na poskytování příslušných služeb.
- Posílit v podnicích povědomí o hospodářských a environmentálních přínosech oběhového hospodářství a posílit trhy s druhotnými surovinami a recyklovaným zbožím.

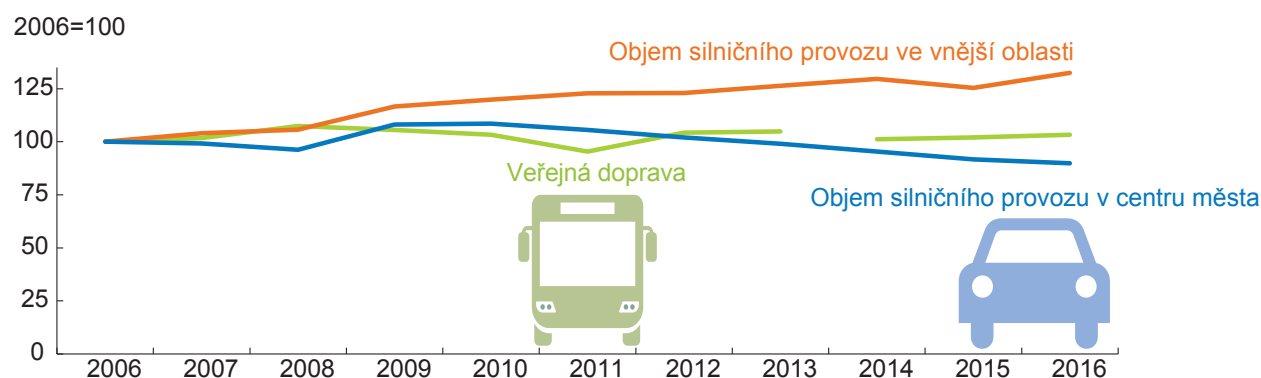
Udržitelný rozvoj měst

Prosperita České republiky bude z velké části záviset na tom, jak se jí podaří vést města k podpoře hospodářského růstu a produktivity. Města se potýkají s problémem, jak se přizpůsobit různorodější populaci a poskytnout služby lidem, kteří mají bydliště stále častěji mimo městská centra. I přes nízkou úroveň urbanizace představuje budování udržitelných měst a zvyšování kvality života v městských centrech v kombinaci s ochranou životního prostředí a podporou hospodářského růstu zásadní výzvy.

PODPORA CELISTVÝCH MĚST PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ

- Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD: celkem 25 % populace žije v převážně městských oblastech, zatímco v zemích OECD to je průměrně 48 %. V posledních desetiletích v ČR došlo k významné suburbanizaci.
- Metropolitní oblasti jsou motorem hospodářského růstu: na Prahu, Brno a Ostravu připadá 41 % HDP, 31 % zaměstnanosti a 30 % obyvatelstva. Obyvatelstvo však stárne a finanční dostupnost bydlení se stala jedním z nejvýznamnějších problémů, částečně i v důsledku administrativní zátěže při vydávání stavebního povolení. Česká republika proto dlouhodobě čelí výzvam v oblasti bydlení, dopravy, dodávek vody a dalších veřejných služeb.
- Praha má nejvyšší hustotu osídlení v republice. Největší růst populace zaznamenalo hlavní město a jeho okolí ve Středočeském kraji, především v důsledku migrace. Zastavěných ploch přibývá, zejména v oblastech, odkud lidé dojíždějí do Prahy. Tento rozvoj vedl ke krátkodobému nárůstu, avšak ze zkušeností vyplývá, že z dlouhodobého hlediska jsou celistvá města odolnější a dosahují v oblasti životního prostředí lepších výsledků.
- Česká města i nadále investují do veřejné dopravy, současně se však ve stále větším měřítku využívají osobní automobily a to vede k většímu znečištění ovzduší a vyšší hlukové zátěži (obr. 10). Spoje městské dopravy z Prahy do předměstí jsou poměrně omezené. Možnosti zelené mobility jsou z velké části nedostatečně rozvinuty.
- Česká města čelí rostoucímu riziku povodní a sucha. S tím, jak se zvětšuje plocha nepropustných povrchů a naopak se zmenšují zelené plochy, silné deště mohou způsobit přetékání kanalizace a pronikání nevyčištěné odpadní vody do životního prostředí. Města by mohla vybudovat systémy, které zajistí vypouštění srážkové vody a zabrání jejímu mísení s vodou odpadní. Ve velkých městech jsou téměř všichni obyvatelé připojeni k veřejnému vodovodu a čistírně odpadních vod. Financování provozu, údržby a modernizace infrastruktury však i nadále představují problém.

Obr. 10. Objem provozu osobních automobilů ve vnější oblasti Prahy roste

Poznámky: Veřejná doprava: index založený na počtu přepravených cestujících; přeřazení časové řady v roce 2014. Objem provozu: index založený na počtu vozidel za 24 hodin průměrného pracovního dne. Centrum města: území ohraničené na západě Petřínem, na severu Letnou, na východě Riegrovými sady a na jihu Vyšehradem (Strahovský tunel a Tunel Mrázovka leží mimo oblast centra). Vnější oblast: objem provozu se měří na vstupu hlavních silnic a dálnic do centra města.

Zdroj: Hlavní město Praha (2006–2017), Ročenka dopravy – Praha.

POSÍLENÍ MĚSTSKÉ SPRÁVY A ŘÍZENÍ

- Zásady urbání politiky byly v roce 2017 aktualizovány, aby odrážely cíle udržitelného rozvoje a novou městskou agendu Programu OSN pro lidská sídla. Tyto zásady poskytují metodická vodítka a jejich cílem je koordinovat činnosti rozvoje měst na všech úrovních veřejné správy.
- Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj jsou v plánech strategického rozvoje měst hlavními prioritami. V praxi však tyto plány postrádají celostní přístup, který by sladil politiku bydlení, územního plánování a dopravy. Jednotlivé agendy jsou většinou řešeny samostatně bez vzájemného propojení.
- Územní fragmentace a centralizovaný systém veřejných financí snižují účinnost koordinace investic v metropolitních oblastech. I přes dosažený pokrok při využívání finančních prostředků EU k přijetí integrovaného přístupu k územnímu rozvoji nemohou jednotlivé investiční projekty nahradit komplexní plánování metropolitní oblasti.
- Pražský Metropolitní plán si klade za cíl regulovat živelné rozšiřování města do okolní krajiny a chránit zelené plochy na území města. Avšak vzhledem k právním omezením plán nepokrývá celé území metropolitní oblasti. Aktualizované Zásady urbání politiky naznačují, že cestu kupředu mohou představovat partnerství venkova a měst založená na funkčním přístupu.
- Nové využití opuštěných a chátrajících průmyslových pozemků a objektů (tzv. brownfields) znamená pro města příležitost, co se týče předcházení úbytku zelených ploch, zkvalitnění městských prostor a sanace kontaminované půdy. Tyto lokality by mohly napomoci k řešení nedostatku bytů v centrech měst. Vlastnické vztahy k pozemkům jsou však často nejasné, a proto mají místní samosprávy omezené možnosti, pokud jde o obnovu těchto lokalit.
- Praha nevyužívá fiskální nástroje k podpoře vyšší hustoty. Podíl daní, které ústřední vládní instituce přidělují obcím, je převážně založen na demografických parametrech a to může představovat pobídku pro rozšiřování měst do okolní krajiny. Dopravní přetížení a znečištění by mohla úspěšně řešit kombinace poplatků za dopravní přetížení, zdanění vozidel a poplatků za parkování. V Praze se zvažuje zavedení nízkoemisní zóny, čeká se však na dostavbu městského okruhu, která je značně zpožděná.

Další kroky | udržitelný rozvoj měst

- Posílit systém správy měst tím způsobem, že se místo administrativního přístupu k vymezení metropolitních oblastí využije přístup funkční a že se posílí horizontální spolupráce na urbání politice mezi jednotlivými úřady veřejné správy.
- Přijmout kompaktní, koordinovaný a propojený model rozvoje s celostním přístupem k rozvoji měst.
- Zavést povinné plánování využití půdy, přijmout integrované územní plánování za účelem koordinace investic a propojit řešení městské dopravy s problematikou bydlení a plánování využití půdy za účelem zlepšení mobility a snížení znečištění ovzduší.
- Podporovat rozvoj opuštěných a chátrajících průmyslových pozemků a objektů (brownfields), a napomoci tak k řešení výzev životního prostředí ve městě a k řešení nedostatku bytů.
- Zlepšit využití nástrojů pro stanovení cen s cílem řešit ve městě znečištění ovzduší, dopravní přetížení a živelné rozšiřování města do okolní krajiny a dále financovat vodohospodářské služby.

OECD: Hodnocení stavu a politik životního prostředí Česká republika 2018

DALŠÍ INFORMACE

OECD: Hodnocení stavu a politik životního prostředí: Česká republika 2018

Zpráva a veškeré údaje jsou k dispozici na adrese

<http://oe.cd/epr-czech-republic>

Program hodnocení stavu a politik životního prostředí

<http://oe.cd/epr>

KONTAKTY

Nathalie Girouard

Vedoucí oddělení

Nathalie.Girouard@oecd.org

Frédérique Zegel

Koordinátor zprávy

frederique.zegel@oecd.org

Natasha Cline-Thomas

Komunikace

Natasha.Cline-Thomas@oecd.org

AUTOŘI OBRÁZKŮ

Všechny ikony: TheNounProject.com. Obálka: Shutterstock.com/Ondrej Prosky, Shutterstock.com/Rastos. S. 2-3: Shutterstock.com/muura. S. 7: Shutterstock.com/Grisha Bruev. S. 8 Shutterstock.com/Papuchalka - kaelaimages, Shutterstock.com/U. Gernhoefer, Shutterstock.com/Choze-KL. S. 9: Wikimedia Commons/cs:ŠJů, Shutterstock.com/S-F, Shutterstock.com/Zdenek Krchak. S. 11: Petrol station Trishul/TheNounProject.com. S. 13: Shutterstock.com/Beneda Miroslav. S. 15: Wikimedia Commons/Packa.

Tímto dokumentem ani žádnou z map, jež obsahuje, není nijak dotčen status jakéhokoli území ani svrchovanost nad jakýmkoli územím, vymezení mezinárodních hranic jakéhokoli druhu, ani název kteréhokoli území, města či oblasti.

verze 1 - červenec 2018

<http://oe.cd/epr>

